

TÓTH BÉLA

Tiszajárás

53.

DOMBRÁD, DOMBIRATOS

A föllármázott falutörténetben az már csak múltó epizód, hogy a dombrádi Krucsai István Rákóczi Ferencet titkári minőségben Rodostóig szolgálta. Az is csak néhány soros emlékezet, hogy Csicseri Orosz Pál brigadéros kapitány Tokajt szorongatta a nagyságos fejedelem seregeivel. Velük persze számtalan névtelen jobbágy mindahányszor, akik a bukások után visszaszorultak a vizek, nádasok susogó tengereibe. Bele is vesztek.

Krucasai úgy elszármazott a világból, hogy hírért nem vették többé, ellenben a Csicseriek utódai az innenszói világ igazoló bizottsága előtt álltak. Fölmentették őket. Védtek a vant a nincstelenekkel szemben, elfelejtették az elődök hovatarozását. A falu szegénysége a bőrével emlékezik.

Az első háború frontjain elveszett 122 dombrádi lakos. Az Ágostonok közül kilencen, a Baglyosok közül hatan, a Bencsikek is annyian, a Tóthok közül hatan maradtak oda. Minden kilencedik családban gyászoltak, minden ötödik családba rokkantként ért haza valaki, minden harmadik család sebesültet dédelgetett. S amikor az őszirózsás forradalom, majd március 21. után osztották volna a justt, a királyi román katonaság s az elurasodott vagyonosok kilenc ember kivégzésével tettek pontot az osztás végére. Negyedszázados csönd. Falutűzek, Tiszajárások, vízbefúlások jelentenek eseményeket.

A reménység nem járt zajjal. Akik dajkálják, illegálisok, írni, olvasni alig tudó cselédek, béresek, ágról szakadt álmodozók. Egy Dediszky Ernő nevű félbemaradt jogász, kenyérekeregetésre nézve banktisztviselő a mindentudó. Mennyi lehetett ennek a kilenc embernek a kisu-gárgázása, azt nem lehet mérni. Nincs hozzá műszer. Nem mozoghattak légüres térben. Velük érzett a háború szorongatásait szenvedő több száz ember, a dombrádi kétszáz zsidó, a jobbat váró szegénység.

Amikor 1944 őszén a front közelített, s ágyú szava messzi előre jelezte, hogy minden régi-nek vége, a változást türelmetlenül váró dombrádiak kimentek az első szovjet földérintők elé. Csak úgy, fölgyűrt ingujjban. Hanem, ahogy forgott a hadiszerecse, a teljes birtokba vétel nem történt meg. Visszahullámozott egy napra az armádia, de ez elég volt arra, hogy följelentés alapján az árpádsávós katonák összeterejék a szovjeteket örömmel fogadó, két földérintőt bűjtató dombrádiakat, s ítélet, bíróság nélkül a maguk megásatta árokba lövöldözze őket egy megvadult falubeli kéményseprő. Dombrád az utolsó pillanatában is véres emberáldozattal pecsételte a régvárta újat, mint annyi mindent. A mártírnevek gondozott, virággal díszített táblán. Égő sebhelyek a falu arcán. Élő szervezetten a hegek elsimulnak.

Az 1882-ben Bomdráddal egyesült 1200 lakosú Óntelek emlékét ma csak egy utcánév őrzi. A száz éve bonyolódott egybekelésnek nincs egyéb emléke. Az akkor 2829 emberes anya-községnek fölszökött a lakószáma 3913-ra. Nagy megrázkódtatással nem járhatott, hiszen a

fölcsőpörödő szomszéd falvak olyan közel kerültek egymáshoz, hogy az óntelki tyúkrok a dombrádi szomszédok háza előtt kaparásztak, és fordítva. Tarthatott a népszaporulat révén ez a folyamat tíz évig is, mire egymás tenyerébe csapott a két falu kupaktanácsa: egyesüljünk! Úgyis egyik vagyunk, összenőttünk, -fonódtunk, házasodjunk!

Száz évre pedig két nagyapa esze kitoldásával úgy visszamarkol az emberi emlékezet, hogy az 1973-ban létrejött új egyesülés Tiszakanyárral szinte csöndben, a közigazgatási átszervezés első szellőmozdulására megtörtént. Pedig ezek aztán nem egykönnyen szomszédoltak egymással, lévén néhány kilométernyi hézag közöttük.

Igaz, kacsingathattak egymásra korábban már, hiszen a 4-es út mentén házak emelkedtek föl, tán előbb tanyának szánva, később állandó lakóhelynek minősítve. Ezek, a műutat néző házak némelyike emeletes, manzárdos, keletre néző, reménykedő. Nem tudni, hogy a közigazgatást két irányban tervező szervek vettek-e mintát Dombrádról, de azóta országos méretűvé vált a falvak „betagosításának” folyamata.

A nagy létszámú, majdnem városok várossá ütése fölöttébb szerencsés zsilipnyítás. Ezek a leszakvások nagy ambíciójú, célbavívő szélet foghatnak a vitorláikba. A kétkedő kívüllálók fölsorolják a várossá tett helységek hiányosságait. Nincsenek meg a föltételeik iskolai, egészségügyi, sok más tekintetben. De ettől a hajtóerőtől megmozdul minden vitorla. Megfelelni a városi mivoltnak! A lakosság előveszi szabad óráit, föl nem használt tudásbéli ismereteit, amihez nagyközségi mivoltában nem jutott fórum. Nem volt tere az észcsikóknak, az ambícióparipáknak a kifutásra. Nagyközségi létükben sámlin ülve nyalták a Göncölszekér tengelyéről lecsöpögő mézet. Nem volt hová nőjenek. Most az ég sátora megemeledett. Ehhez mérjétek falutokat! S ezek, ha török, ha szakad, városokká lesznek. Teremtődik göcseji metropolis, nagykunsági világváros. Akkora öröm látni, amilyen szomorúság az aprófalvak egymásra történő „összevonását”. Az operáció fájl.

A szülőfalum tekintetében ma talán csak nekem. Sajnálom, hogy elvesztették községi önállóságukat, de többre nem látnak, mivel az utolsó, nagyon aszályos év is oly bőven fizette a közösből őket. Egyelőre szorítják a pénzeszacskót, s ettől nem látnak a holnapi holnapig. Dombiratos csak egy a közel kilencszáz operáción átesett vagy annak előtte álló apró faluból. Veszem a saját szülőfalum. Tudom, hogy két tojás se egyforma, hogy lehetne két falu azonos egymással. Hanem a sors, a kor parancsa szól rájuk egyformán. De hát nem kellene elektronmikroszkóp alatt külön-külön vizsgálat tárgyává tenni, melyik faluban milyen csírákéesség, megtartó erő tanyázik? Egy mintavétel alapján, két tollvonással hozzácsapni a megcsökkent létszámút a nagyobbhoz? Ez a zsilipnyítás enyhén fogalmazva nem szerencsés, ellentétben a városokká tett nagyközségekkel. Következésményei esetleg csak évtizedek múlva mutatják ártó visszavonhatatlanságukat. Ma, lehet, gazdaságosnak, takarékosnak minősül, valahol szép statisztikák kerekednek az összegekről is, hogy az összevonás révén mi minden megmaradt, halmozódott össze anyagiakban. 876 tanácsi apparátus bére megmaradt. Nem kell a busz, a vonat, a személygépkocsi. Jószerével a 250 házias Dombiratoson nem kell a házakat fűteni, utcáit villannyal világítani, a fölszakadt, évszázadok óta hordott sebeket, betegségeket helyi orvosokkal gyógyíttatni. Annyi minden nem kell, hogy abból az ország dolog nélkül megél néhány évig. A mai világméretű anyagi válságban a szegény ember ott takarékoskodik, ahol tud!

Mi tagadás, kimondatlanul is lobog bennem a falum iránti szeretet nosztalgia lángja. És a többiekért. De hát ez csak tücsökszó ahhoz, amekkorát ordítani kellene, hogy álljunk már meg, nézzük már meg, mit csinálunk!?

Itt van a kezem ügyében Dombiratos. 1028-ban írják le először a nevét: Domb Iratosnak. István bölcsessége parancsolta abban az időben a letelepedés szigorú törvényét, miszerint minden alföldi falu, de ha kicsi, legalább tíz, együtt köteles templomot építeni. Különb, ólom a fületekbe, karotokat, lábatokat vágatjuk, élve temetünk el bennötöket! A Maros tájékán ezek a parancsok nem voltak pusztába kiáltott szavak. A világosi hegyekből leszaladozó szelek még ott kavarták pörnnyéjét és füstjét Ajtony tüzeltel-vassal irtott seregeinek. S épp amikor személyesen verekedett arra István, ő maga dőrentett rá málészájú, fehérlovat nevelő, ál-

dozgató őseimre, hogy templomot rakjanak, de hamarost, mert ahogy elpáholom Ajtonyt, amiért királyi sóhajóimat erővel elszedte, hát megnézem, mire vittétek!

Raktak is hirtelen hamarjában a Kupa folyó kerítette-kubikolta dombon olyan nádfalú, sárral tapasztott istenházát, hogy félelemtől hajtott buzgalmukban még képeket is írtak belső-segére, amitől dombra épült iratos templomos helyé lettek, s laktak körülötte tíz földbe ásott veremházban legalább harminnégyen. Laktak ezelőtt is, mivel máig kiás a házépítő az egykori sárgaföldes gödrökből mindenféle kőbaltát, kőkést, kézzel kerekített levesfőző agyagfazekat, gabonás hombárt. Visszafelé, már nem is számoljuk mióta, kik, mik éltek a falu dombját. Hanem onnét kicsi megszakításokkal, de mindig lakták. Olykor áradások üldözték el a lakosokat két-három lónyertésnyire, máskor idegen nyelven beszélő, lovas nyilazók törtek rájuk, hogy napokig a piócásokba húzódtak étlen-szomjan, s nádszálon szedték a levegőt. Megmaradtak.

A tatárjárás így zúgott át fölöttük. A törökök hallatlan pontos defterdári kimutatásai is majd száz évig jegyezték a falut. Hol Dobyratosnak, hol Dum iratosnak róják, de mindig azt az egy bizonyos falut jelölik. Hogy a hódoltság első évtizedeiben hol lappangott a falu száznál, ötvennél is kevesebb lakója, nincs annak nyoma. Elszöktek az adószedő elől, vagy nem is füstöltek a sárból tapasztott kéményein, nem tudjuk. Csak annyit, hogy akárhányszor tövig letarolódott a tájék, a falu mindig kisarjadt. Valaki mindig eltette, ahogy ő maga is a benne lakókat. Tizedelték vízkórságok, forrólázás betegségek, a gugahalál. Aki megmenekült, tán éppen vadbőrt ment eladni a lippai vásárba, s mire megjött, egyedül temethetett. Nem szaladt el. Újra meg újra benépesült a domb.

A török utáni időkben kimerészkedve a vermekből, sorházasnak tudta magát Dombiratos, mikor is egy bőjti szeles időben a sok nádtetejű úgy lángra lobbant, hogy porrá égett minden. Jóságok, lovak, marhák, a birkák égő irhával szaladtak, s rogytak össze. Az utolsó fakanál is hamuvá lett. Aki bírt, futott. A vaseszközök is megolvadtak. Gyöngébb szívű nép odébbáll a pusztulás láttán.

Maradtak. Hány évtized kellett hozzá, ma sem lehetne összeszámolni. Annyi bizonyos, hogy 1847-ben nyeri el önállóságát. Pecsétet csináltatott hozzá, három hatalmas dohánylevél között az évszám. Akkor még vert falú házakat vertek. Abból volt iskolájuk, templomuk. S szaporodtak, ahogy a nagykönyvbe öreg betűkkel beírta az őstermészet. Jöttek földbirtokosok, éhbérek, sztrájkok, verették, börtönöztették magukat az új világba vetett hitükért.

Mégsem vonrt mindenki rezesbandával a közösbe. A többség jogos önérzéssel ütött a mellére, a nem várt eredmények láttán. Amikor a szomszéd községek nyammogva mentek dolgozra, ők ezt mondták: mink annyira szeretünk dolgozni, hogy a kolhoz sem vette el a kedvünket! Az ördögöt is kihajtjuk a lyukából, ha értelmét látjuk! Látták. De szeretik a bizonyosságokat. Azt, hogy megfoghassák a munkálkodás eredményét. A mai házak 40 százaléka téglából épült, s benne minden, embert szolgáló kényelem.

Egyszer szülők utáni vágytól hajtva ballagtam haza nyári délelőtti órában, amikor minden háznak füstölni kellett volna. De egy sem pipált. Kezdtém félni. Valami baj érte őket? Elköltözött a falu, a legbékésebb időszakban? Hanem az utcákon már dióspalacsinták, pergelt, zöldségelt lebbencsleveles illatai tanúsították, hogy élnek itt. Tyúkrok káráltak, tehén bögött, traktorok zsinatoltak.

Hahó, csakhogy Maris néni is butángázzal főz, s itt Julis néni se hagyta alább. A valamikor nagy vívmánynak számító közös ártézikutak mohosodásnak indultak. Hidroforokat hajt a mindenfelé elvezetett villany, saját anyakút adja föl hozzá a vizet. De a legnagyobb elfogultságomban sem állítom, hogy kolbászból fonják már a kerítéseket, mézeskalács a házak fala, csokoládé a tetejük. Hanem húsz év alatt kikorosodott annyira a falum, hogy lassan a város ellátottsága benne. Nem az égből potyogott a nyakukba. Hírhedett szorgalmuk hét határba eljárt, pedig a szomszédok sem darált hússal etették kutyáikat.

Amikor a kicsi haza gyapottermésre szánta a fejét, hát a hosszú tenyészidejű termés akkor kezdett a gubóból kikecmeregni, amikor a hó is ráesett. Nagy kár. Elvész a termés. Hir-

dették minden faluban, hogy Gorzsán teljesítményben lehet szedni. Az otthoniak kemencepadkákon fonták a fűzfakosarokat, krumplit válogattak vetőmagnak, pizmogtak a morzsolással, amikor a hír utolérte őket. Egész vonatszerelvényt kitevő tömegben hussantak föl, s meglepték a havas gyapotföldeket. Nincs máig sem az istennek az a betakarító kombájnya, amelyik olyan nótaszóra összeszedte volna az ötezer hektáron fagyoskodó termést. Dombirtos szedte, mázsálta, fűtyült, dalolt, játszott a kedvével, erejével. Előre voltak, mint Csáki az Úrangyalával. Abban az értelemben, ahogy Pióker Ignác esztergálta a vasúti kerekeket. Az idén ő már a jövő év előtti esztendőben faragta a vasat. Csáki is bankba raktározta az imádságot, úgy volt előre.

A munkában ezek nem ismerték a tréfát. Az uradalmas világban a szegényember arató, részes vagy napszámos, harmados, negyedes munkákat vállalt. Nagy szakállú, magas szárú cirkokat sarjasztott a lilafekete Maros-Kupa járta tájék. Mondták is teliholdas esték idején: akkora a cirkunk, ezzel pamacsolja magát a holdvilág, hogy ilyen szépen kiborotválkozott. Nagy erőt igénylő, ha sikerült, jól fizető foglalkozásnak számított ez a munka. Ügyelték is olyan aprólékosan, akár az aratást. Az ispán is résen. Nem lehetett senkinek a maga feje szerint beleállni, s vágni. Egyszer, nagy termés idején, jelezte népeinek az intéző, szombaton este, mikor leesett a nap az égről: na, emberek hétfőn hajnalban beleállunk a cirokba. Annál hamarébb senki! Hétfőn, hajnalok hajnalán, mint futók a róna előtt, fősorakozott a harmadosok serege. Mindenki a saját kapátátú földje végén. Nekiiramodtak. Vágják früstökig, amikor kilukadnak egy letarolt részhez. Hát abban már Zsótér Gábor vágott akkora rendet, hogy ő maga csak gyufaszálnak látszott. A mindenkinél szorgalmasabb seregét a guta majd a földhöz vágta, hogy Zsótér mennyire elől jár. A turpisságot fölismerték, Zsótér már vasárnap délután nekiállt. Nem a dűlőútnál, hanem beljebb vagy két előnyit. A tábla első negyedén kezdte, hogy megelőzze magát, az intéző se vegye észre mi zizeg a cirokban.

Ezt a kedvet nem bírta elvenni se vész, se tűz, se csapás. S most a jólét görbíti el? Amikor a nagy erejű gépek, s a hozzá való emberek is megtermettek a faluban, hát kétszáznyolcvan dologra való ember csak nézte, hogy mennek a kombájnok, a tarlóhántolók, hogy az erőt kiszívó munkában nekik nincs is szerepük. Örültek. Érezték, az ő karjukban bizsergő lehetőség egyebekre is elkél. De otthon munkát nem találtak. Bámulásból pedig nem lehet élni. Fölöslegessé váltak. Kezdték elbogarzni a faluból. A falu ipari forradalmának öröme, előnye kitesékelte őket otthonról. Ez a pillanatot egybeesett a városok munkaerő-keresletével, az igaz. Hanem az ingázás fáradalma az emberi kor haladtával fölöslegesen fásasztó foglalkozás. Aki tehetta a kenyérkereső helyére települt. Városlakóvá lett.

A gyerekek is tanulni mentek. Előbb csak kettesével, később tízesével, utóbb egész nyolcadikos osztályok elindultak, vissza se jöttek. A falu lélekszáma kezdett csökkenni. Amikor ezer alá esett, a törvény azt mondta, ez a falu nem lehet önálló. Nem tudja magát eltartani! Elvesztve önállóságát, lejtőre áll az élet útja. Elhitványodik az áruellátás. Nem jön a kenyeres kocsi, pedig a kemencéket szétszedték, az asszonyok elfelejtettek dagasztani, hagyományos tüzelővel fűteni. Az ipari szolgáltatás nulla. Egy suszter nincs, a borbély öreg, reszket a keze. Fodrász Kovácsházán, üveges Kunágótán, autószerelő Csabán, fogorvos Gyulán. Ha mindig csak a napi életföltételeik beteremtésén szaladoznak, nem élnek meg. Megszöknek.

Hatvan ház üresen tátong. Ingyen sem kell. A városi világossággal teli utcák némelyikében járni alig tudó öreg párok laknak, akik itthon maradtak meghalni.

Az én gyerekkoromban fél utca házaiból egy osztályt megtöltöttünk. Ma a nyolc tanteemből csak háromban tanítanak. Az iskola szedelőzködik, átköltözik Kevermesre. Indulóban van az orvos, az állatorvos. Nemcsak Dombirtosért jajgatok. Közel kilencszáz falu cürrikkel visszafelé a pusztáságnak.

Tíz évvel ezelőtt is voltak közgazdászok, szociológusaink, gondolkozóink. Öröms tap-saink között látniok kellett volna, hogy a gépek által föl szabadított emberi erő milyen utakat keres, hogy a technikai forradalomnak 5—10 év alatt milyen következményei lesznek! Tapsoltunk a hatvanmázsás búzaátlagoknak, a hibrid kukoricának, s elfelejtettük, hogy ezzel olyan

nagyot könyöklük a falu világa, hogy elkezdődik elnéptelenedése. A föld, az édes anyaföld adja a vegyszerkapa nyomán, a műtrágya révén a termést. A tudósok azt mondják: ez még fozkozható! De meddig? Egyszer megunja a föld a mérgeket, kiölti a nyelvét, nem terem. Tudunk olyan ellenszerről, amely a mérgeket a használatuk után közömbösíti? Tíz évvel ezelőtt még a második világháború számára termelt harci gázzal, a DDT-vel irtottuk a kolorádó bogarat. Nehezen elbomló idegméreg. Lement már ereje a sárga földig. Alig van tiszta vize a falunak. Úgy összepiszkoljuk magunkat, hogy nincs az a bábaasszony, amelyik egyhamar kifürösztene bennünket.

Előrehaladásunkból következő nagy gondjaink ezek. Mindannyionké. Pillanatnyilag, a messziről falura nézőknek talán ez a megnyugtató megoldás. Továbbfejlesztésekre nincs pénz, srófoljuk vissza az aprófalvakat. De ez csak látszatmegoldás. Azonnal pusztulásnak indul a fokozódó elvándorlás révén a fél falu háza. Az is nemzeti érték!

Az én falum mai áron megér háromszáz millió forintot. A középületek, közművek, közvilágítás, szóval mai szóval, infrastruktúrája is ér annyit. Benne az igazi érték-előállítás nélkülözhetetlen hajtóerői az emberek, évszázados tapasztalatokkal. Az összes tárgy és élő együtt teszik a falut. Amelyik éppen apró mivoltában él legközelebb a drága anyaföldhöz, ami az életünk legegységesebb szükségleteit, a nélkülözhetetlent évről évre megteremti. Gyökerei az aranyos hazai földbe mélyednek. A nagy települések a vizig járó gyökereket szimbolizálhatják, az apró falvak a hajszálgyökereket. Mi lesz a fával, ha a hajszálgyökereket baj éri? Amikor a magasban levő levelek sárgulni kezdenek, az égre törő iránysejtek szenvedni, s jaj, nem szabad folytatni a gondolatot. Kidől a fa! Övni a hajszálgyökereket! Éltető nedvet, tápot neki. Nehéz? Sokat átélünk már. Ha a világgazdaság általunk nem kormányozható szekere egy pár évre megálljt parancsol a továbbfejlesztésre, hát álljunk meg, kucorogva is kibírjuk, de amit eddig megteremtettünk, azt nem szabad kinullázni!

Egy-egy ilyen falu embernevelésben fölér a legmodernebb főiskolával. Morált, munkaszeretetet, családi életben való melegséget adhat a város, de egészséges, tágas területek birtoklására a falu nyújt lehetőséget. A falu mai közössége olyan magatartásformákat, morális bizonyosságokat sugalmaz, amit a város a nagysága miatt nem ér utól. Az apró falu még most is szép emberi közösség. Figyelnek egymásra, formálják egymást. Rossz irányba is, bizonyosan, de a hagyományokból megmaradt iratlan jó törvények erősebbek, még most is. A falu föl tud nőni a kor követelményeihez. Uralja a kezére bízott gépeket, földeket, vegyszereket, termelési eljárásokat. És ennél százszor többet is tud.

Igaz lenne, hogy a mai társadalmunk, amely az emberiség boldogulásáért indult el a maga útján, az elért jólét útján esnék vissza, s ennek okán parancsolnók hátra apró falvainkat a pusztaság szintjére? Megijedtünk az általunk teremtette új formától, amit most hirtelen nem tudunk tartalommal megtölteni. Ezért törjük össze?

Az aprófalvak fordulékonyaságuk révén alkalmasak a világban végbemenő igényeknek, a természetes úton teremtett termékeknek előállítására. A porozott krumpli nem kell a külföldi piacnak? A kutatók hozzák azt a burgonyafajtát, amelyiken nem szeret a bogár. A többit idebízni, majd tudja a falu. A világ a pirostaréjú parlagi csirkét akarja az asztalán látni? Mi tudunk olyat előállítani! Termeljük a csirkegyarit, koldulunk vele, árán alul adjuk el. Ma már az eszkimó is tud gyártani csirkét, gyári tojást teremteni. Le kellene állni erről a gyártmányról. Agyonistállózott tejelő teheneinket az állatorvos injekciói tartják lábön. Gyógyszerizú a tej! A világ a legelőkön tejelő tehének sajtját, vaját kívánja, fizeti meg. Tudunk mi ahhoz. Gabonát is tudunk. De hát azt még nálunk is jobban tud az az ország, amelynek óriási búzaföldjein az emberek napi járóföldre vannak egymástól.

Nem kéne nekünk azokkal versenyezni. Óriásokkal a bölcs törpe nem indul futóversenyre. Termelhetnénk olyan virágmagvakat, amiket külföld nem tud. Nincs érlelő napja, energiája. Termelhetnénk mustárt, olajretket, ricinust, hozzá édeskaprot, mindenféle gyógyszerek alapanyagait. A termelési tapasztalat is megvan, a munkaerő is, a munkakedv is, a körülmé-

nyek pedig önként kínálják, hogy a meglevő, magas szintű falustruktúra a maga fordulékony-ságával ezeken a növényeken keresse a mindennapját.

Az ország külkereskedői is jobban járnának, hogy áron alól sem kelendő sokszor drága és korszerűtlen ipari termékeinkkel házaljanak, s nálunk is éhesebb nemzeteknek eladják, sokszor hozomra, soha sem látomra, mert mintha adtunk volna már el víztisztító berendezéseket, felszerelt kórházakat ilyen áron.

S az aprófalvak egyik évről a másikra tudnának, jó piackutatás esetén más növényekkel való vállalkozásokba kezdeni. A rugalmas tervezés, előrelátás többet is tudhatna. Ennek csápjai kinyílnak máris a világpiacterekre, ahol csupán a réseket keresik, s kétes értékű vállalkozásokat hoznak haza, mert kell a dollár, akármilyen áldozatok árán. Álljunk meg, s gondolkozzunk! A világ igazi kívánalmainak meg tud felelni a mai falu. Örömmel látom, olvasom, némelyikben mikroprocesszorokat gyártanak, diabetikus cukorkákat a másokban. Jó, jó. De hát bizonyosan ott vannak a saját adottságaik, a föld elsősorban, s a jó földművelők, akik ezer éve az idegekben hordják a hozzávaló huzalmat. Azt úgy hagyjuk? Búza, kukorica. S nagy erejű gépek. Azután ölbetett kéz, elvándorlás a városokba.

Mi lesz az aprófalú emberével a városban? Szakképzetlen fogdmeg. Otthon hagyja a városi szinten berendezett házat a pusztulásnak, itt patkányok között él albérletben, iszik, elhítványodik, nem ismer magára. A város emberörlő forgatagában senki. Otthon ezereszű mindentudó, teremtő ember volt, és maradhatna.

A mi világunk arra esküdött fel, hogy a kiszáradt kórót virágba borítja, termőre fordítja, s most félútról, a látszólagos akadályokba ütközve, takarodót fűvünk?

Ahogy a vére menő nagy mezőgazdasági átszervezéskor ki tudunk utallózni a falu holnapját, most eltört volna a vonalzónk? Vagy csak eddig nyúlt el? Ki kellene pedig toldani az eszünket, kedvünket, akaratomkat, hogy előre fussanak a vonalak, az utak, amin elballag az aprófalú, azaz közel kilencszáz kis község lábán a drága kicsi haza. Ezen megyünk, előre s hátra. Láb nélkül hová? Csak hason csúszva. Igen fáradtságos közlekedési mód. Előnytelen, lassú. Meg kell rajzolni újra és újra a falvak útját, megrendelni nála, hogy mit akar enni Budapest, Bécs, Berlin, Bagdad és Rabat.

GELLÉRT KÁROLY FAFARAGÁSA